

**şirin User, Hatice (2009) Köktürk ve Ötüken Uygur
Kağanlığı Yazıtları, Söz Varlığı İncelemesi, Kmen Yay.
Konya, 548 s. ISBN: 978-975-6527-37-5**

Ekrem Arıkoğlu*

Sözlük hazırlamak, uzun yıllardan beri szlklerle uğraştığımdan gayet iyi bilmekteyim ki, iğneyle kuyu kazmak gibidir. Bu yüzden sözlükler çoğunlukla ekipler tarafından hazırlanır.

Ülkemizde Eski Türkçenin söz varlığını tematik (konusal) olarak ele alan bir çalışma şimdiye kadar yoktu. Bu konuda yabancı bilim adamlarınca yazılan *Drevnetyurskiy slovar* ve *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* sözlükleri 13. asır ncesi Genel Türkçenin söz varlığını içermektedir.

Ülkemizde Köktürk metinlerine yönelik en kapsamlı alışmalar Hüseyin Namık Orkun, Talat Tekin, Muharrem Ergin, Ahmet Bican Ercilasun, Osman Fikri Sertkaya, Sema Barutçu znder vd. tarafından yapılmıştır. Son yıllarda Cengiz Alyılmaz, Erhan Aydın ve Hatice şirin User Eski Türkçe konusunda kendilerini ciddi şekilde yetiştirmiş bilim adamları olarak görünmektedir.

Biz bu yazıda yukarıda adını zikrettiğimiz bilim adamlarından Hatice şirin User'in *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları, Söz Varlığı İncelemesi* adlı eserini tanıtmaya çalışacağız.

Yenisey Bölgesinde tarihlendirmelerinde güçlükler yaşanan, irili ufaklı yüzlerce Köktürk yazılı abide bulunmaktadır. Metinlerin boyutu kcldke okumada ve anlamlandırmada güçlüklerin artacağı ortadadır. Bilimsel çalışmalarda sınırlılıkların iyi tespit edilmesi yapılan çalışmaların "bilimselliğ"ini belirleyen temel ltlerdendir. Bu sebepten elimizdeki eserde Köktürk dönemine ait altı (oyr, Ongin, Kl Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Kl İ or); Ötüken Uygur Kağanlığı dönemine ait dört (şine Usu, Taryat, Tes, Suci), toplam on metin seçilerek sınırlılık iyi tespit edilmiştir. Eserden, yazarın ikinci ciltte daha kk metinleri değerlendireceğini de reniyoruz.

Eser; *Giriş, Köktürk ve Ötüken Uygur Yazıtlarının Söz Varlığı, Sonuç, Metinler, Kaynaklar, Madde Başları Dizini ve Genel Dizin* olmak üzere yedi ana bölümden oluşmaktadır.

şirin User, nsz'de amacının dönemin söz varlığını bir araya getirmek ve bu malzemeyi tematik olarak sınıflamak olarak açıklar. şimdiye kadar çoğunlukla yayımlanan metnin sözlüğü, yapılan çalışmanın sonunda verilmiştir ve eserdeki metinle sınırlı tutulmuştur.

Eserin *Giriş* bölümünde *Amaç ve Yöntem* (s.19-23), *Konu Kaynakları* (s.25-38), *Yorum ve İncelemeler* (s. 39-130) alt bölümleri yer almaktadır.

* Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, TLE Bölümü ğretim yesi

Konu Kaynaklarında metin kaynakları; sözlükler, söz öbekleri ve sözlerin değerlendirildiği çalışmalar; dil bilgisi çalışmaları; eski Türk tarihi çalışmaları; Eski Türk unvanları hakkında çalışmalar değerlendirilir.

Bizce eserin en önemli başlıklarından biri Yorum ve İncelemeler bölümüdür. Bölümde, 115 kelime veya kelime grubunun daha önce bilim adamlarınca nasıl değerlendirildiği verildikten sonra yazar kendi düşüncesini aktarmaktadır. Burada hem daha önce kelime veya kelime grupları hakkında yorum yapmış bilim adamlarının değişik düşüncelerini bir arada görüyoruz hem de yeni anlamlandırma teklifleriyle karşılaşıyoruz.

Eserin ana gövdesini ise *Köktürk ve Ötüken Uygur Yazıtlarının Söz Varlığı* bölümü oluşturmaktadır.

Bölüm kendi içerisinde *Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri, Konularına Göre Adlar, Konularına Göre Fiiller* olmak üzere üç başlık altında açılır. Dil Bilgisi Öğeleri altında dokuz; Konularına Göre Adlar başlığı on iki; Konularına Göre Fiiller ise yirmi üç başlıkla açılır. Adların ve fiillerin sınıflamasında yeni teklifler sunulur.

Sonuç bölümünde on metinde geçen kelimeler sayısal olarak değerlendirilir. On metinde özel adlarla birlikte 1135 farklı kelime kullanılmıştır. Kelime tekrarlarıyla birlikte on yazıtta toplam 7726 kelime vardır. Bir kelimenin farklı anlamlarda kullanılabileceği düşünöldüğünde sayı çok daha da artmaktadır. Bölümde kelimelerin kullanım tabloları da verilmektedir.

IV. Bölümde metinler daha önce bilim adamlarının yaptığı belli başlı okuma denemelerinin karşılaştırılmasıyla verilmiştir. Metinlerde yazılmamış harfler Talat Tekin'in yaptığı şekilde parantez () içerisinde gösterilmiştir.

V. Bölümde konuyla ilgili çok geniş bir kaynakça yer alır.

VI. Bölümde madde başları dizini yer alır. İncelenen metinlerde geçen kelimelerin bütün anlamlarının bu dizin (sözlük) bölümünde verildiğini belirtelim.

VII. ve son bölümde genel dizinde Özel Adlar verilir.

Eser Köktürk ve Ötüken Uygur Dönemine ait 10 metnin her yönüyle incelenmesidir denilebilir. Eserin, gerek yazarın yaptığı yorumlardan, gerek derin yapısından çok ciddi emek ve birikim ürünü olduğu gayet açıktır. Birkaç da küçük kusurundan bahsedelim. Eserin dış kapağında “Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları” başlığının her iki iç kapakta da “ve” bağlacı düşmüş. Cengiz Alyılmaz'ın “Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi” başlıklı çalışmanın kaynakçada bulunmadığını belirtelim.

Eser kıymetli insan ve bilim adamı Prof. Dr. Tunca Kortantamer'e ithaf edilmiş. Yazarın vefa örneğidir.

Sayın Hatice Şirin User'i hem bu güzel eserinden dolayı, hem de yakın zamanda Doç. Dr. olmasından dolayı kutluyoruz. Umuyoruz, sınav engellerinin bitmiş olması, sayın Şirin User'in daha çok yetkin ve güzel eserler vermesine yardımcı olur.